

CRNA GORA
S K U P Š T I N A
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-67/12-2/
Podgorica, 19. novembar 2012. godine

IZVJEŠTAJ
O UČEŠĆU PREDSTAVNIKA SLUŽBE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE NA
SEMINARU: „ ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I POLOŽAJ ŽENA I DJECE“,
ODRŽANOM U BRISELU 14. I 15. NOVEMBRA 2012. GODINE

Predstavnici Službe Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore sekretar Odbora, Slava Burić i saradnik u Odboru, Sonja Jokić učestvovali su na Seminaru „Zaštita ljudskih prava i položaj žena i djece“, održanom u Briselu, 14. i 15. novembra 2012. godine. Seminar je organizovala Jedinica za odnose sa parlamentima zemalja Zapadnog Balkana Direktorata za spoljne poslove Evropskog parlamenta, u okviru Programa podrške parlamentima zemalja Zapadnog Balkana.

Pored predstavnika Službe Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, Seminaru su prisustvovali predstavnici parlamenata: Srbije, Bosne i Hercegovine, Albanije, Kosova, Hrvatske i Makedonije.

Prvog radnog dana Seminara nakon uvodnih napomena Edvarda Kukana, šefa Delegacije za odnose sa Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Srbijom, Kosovom i Crnom Gorom, člana Odbora za spoljne poslove i Pododbora za ljudska prava, uslijedile su sesije na teme: „Uloga i pozicija Evropskog parlamenta u oblasti ljudskih prava i ljudska prava na Zapadnom Balkanu“, „Zaštita prava manjina u Evropskoj uniji i na Zapadnom Balkanu“ i „Uloga civilnog društva u zaštiti ljudskih prava“. Izlaganja na navedene teme imali su visoki predstavnici Evropskog parlamenta Edvard Kukan, Ulrike Lunacek, član Odbora za spoljne poslove i Cvetko Stantič, član Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora.

Predsjedavajući i uvodničar za prvu sesiju Edvard Kukan je saopštio da Evropski parlament prati stanje ljudskih prava i sloboda i objavljuje godišnje izvještaje o stanju ljudskih prava i demokratije sa preporukama, usvaja strategije o ljudskim pravima, a pojedincima i organizacijama dodjeljuje i godišnju Saharov nagradu za ljudska prava. Osim toga, Evropski parlament organizuje brojne manifestacije u cilju promocije ljudskih prava.

Kukan je naglasio da o posvećenosti Evropske unije ljudskim pravima posebno svjedoči činjenica da je ustanovljen specijalni predstavnik Evropske unije za ljudska prava, a na tu funkciju imenovan je bivši grčki ministar inostranih poslova Stavros Lambridinis. Uvođenjem funkcije specijalnog predstavnika EU za ljudska prava evropska administracija želi da pokaže riješenost da kroz svoju spoljnu politiku da veći značaj poštovanju osnovnih prava širom svijeta. Kukan je saopštio da Evropska unija neposredno prati stanje ljudskih prava u zemljama Zapadnog Balkana, naglašavajući da se od svih budućih članica EU očekuje da poštuju ljudska prava svih građana i da dijele iste vrijednosti kao članice Evropske unije. Posebna analiza stanja ljudskih prava sadržana je u izvještajima Evropske komisije o napretku zemalja Zapadnog Balkana. Kukan je saopštio da je vidljiva posvećenost zemalja Zapadnog Balkana pitanjima ljudskih prava i sloboda svih građana, a posebno pripadnika tzv. „ranjivih grupa“, kao što su osobe sa invaliditetom, raseljena, interno-raseljena i nestala lica, pripadnici RAE populacije. Pohvalio je napredak ostvaren kroz Sarajevsku deklaraciju u cilju rješavanja pitanja raseljenih i interno-raseljenih lica. Ocijenio je da su u svim zemljama Zapadnog Balkana zakoni kojima se regulišu različita pitanja iz oblasti ljudskih prava uglavnom dobri, ali je implementacija spora i nedovoljna, pa u narednom periodu posebnu pažnju treba usmjeriti na implementaciju usvojenih zakona.

Nakon uvodnog izlaganja Evdarda Kukana uslijedila je diskusija u kojoj su predstavnici zemalja Zapadnog Balkana predstavili stanje ljudskih prava u njihovim zemljama.

Predstavnica Bosne i Hercegovine je saopštila da su ustavni amandmani prioritet u radu njihovog parlamenta, kao i implementacija svih usvojenih zakona, a važnim je ocijenila: usvajanje nacionalnog plana za ljudska prava i antidiskriminaciju, usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom Evropske unije, obuke sudija i tužilaca, realizaciju Akcionog plana za integraciju RAE populacije. Predstavnica Parlamenta Kosova je istakla da su ratifikovali sva ključna međunarodna dokumenta iz oblasti ljudskih prava, da Ustav jemči zastupljenost manjina u parlamentu, usvojen je i niz zakona kojima se garantuju prava pripadnicima manjina, pa je poštovanje ljudskih prava prioritet u njihovom radu. Predstavnica Parlamenta Albanije je saopštila da je i kod njih situacija slična kao i u ostalim zemljama Zapadnog Balkana, jer su ključni zakoni usvojeni, a sada je bitna njihova implementacija. Izveštaji Evropske komisije o napretku su veoma važni, jer ukazuju na ključne stvari na čijoj realizaciji treba raditi u narednom periodu. Predstavnik Parlamenta Makedonije je saopštio da je Makedonija ratifikovala konvencije za zaštitu ljudskih prava, usvojila zakone, a da se velika pažnja poklanja zaštiti manjinskih grupa, kao i pripadnika RAE populacije za koje je uvedeno obavezno srednje obrazovanje. Cilj je da se obezbijedi promocija i poštovanje prava pripadnika etničkih grupa i obezbijedi njihova integracija bez asimilacije. Predstavnica Narodne Skupštine Republike Srbije je pozdravila imenovanje specijalnog predstavnika EU za ljudska prava i predložila da se organizuje više seminara u cilju promocije uloge Evropskog parlamenta u oblasti ljudskih prava.

Ulrike Lunacek, član Odbora za spoljne poslove, navodeći da nije dozvoljena diskriminacija po bilo kojem osnovu, istakla je da je zaštita pripadnika različitih manjinskih grupa bitna kako u zemljama EU, tako i u svim ostalim zemljama. Multinacionalnost, višejezičnost, i tolerancija se promovišu na svim nivoima. U Evropskom parlamentu se govore 23 jezika, a 22 se prevode, što govori o posvećenosti njegovanju višejezičnosti i različitosti. Prava manjina su ključna za proširenje, a na evropskoj agendi ispunjenje tih kriterijuma je veoma važno. Veoma bitna je zastupljenost manjina u Parlamentu, pa, shodno principu afirmativne akcije, u nekim parlamentima obezbijeđena su i sigurna mjesta za pripadnike manjina. Veoma važnim smatra i očuvanje kulturnog nasleđa, vjerskih objekata i običaja pripadnika različitih manjinskih grupa. Evropska unija se zalaže i za zaštitu seksualnih manjina, pa je zabrana diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije veoma bitna. Lunacek je istakla da je Crna Gora učinila pozitivne korake u vezi sa zabranom diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, navodeći da je Ministarstvo pravde i ljudskih prava organizovalo Konferenciju o borbi protiv diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, da je imenovan savjetnik predsjednika Vlade za antidiskriminaciju i da je predsjednik Vlade izjavio da podržava izmjene Zakona o braku radi omogućavanja istopolnih brakova. Saopštila je da je pored donošenja zakona, važna njihova primjena, kako bi se svim manjinama obezbijedio normalan život, bez teškoća i straha zbog pripadnosti određenoj manjinskoj grupi.

Predstavnica Parlamenta Makedonije, predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost je saopštila da su usvojili Zakon o zabrani diskriminacije, ali da u njemu ne postoji posebna odredba o zabrani diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije. Organizovane su brojne javne rasprave, seminari i okrugli stolovi o pravima LGBT populacije, ali u društvu još uvijek postoje brojni stereotipi o pripadnicima LGBT populacije. Prije mjesec dana u Makedoniji je uspostavljen prvi Centar za pomoć pripadnicima LGBT populacije. Stanje se postepeno poboljšava, ali još mnogo treba raditi. Predstavnica Hrvatskog sabora, članica Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, je istakla da je Hrvatska ratifikovala niz dokumenata iz oblasti ljudskih prava, realizovala brojne strategije, uskladila svoje zakonodavstvo sa evropskim, a sada je akcenat na sprovođenju i kontroli implementacije svih usvojenih zakona. U zaštiti ljudskih prava u Hrvatskoj važnu ulogu ima Sabor, ali i četiri zaštitnika u Hrvatskoj: pučki, zaštitnik za ravnopravnost polova, zaštitnik za djecu i za osobe sa invaliditetom. U promociji prava seksualnih manjina značajnu ulogu je imao civilni sektor koji je djelovao i samostalno, ali i

sarađivao sa državnim institucijama. Predstavnicu Bosne i Hercegovine je saopštila da je u Bosni Hercegovini vidljiv napredak u zaštiti izbjeglica, raseljenih lica, žrtava trafikinga, djece, tražioca azila, pripadnika RAE populacije, a činjenica je da se i dalje suočavaju sa brojnim izazovima. U cilju rješavanja problema, neophodna je pomoć međunarodnih organizacija i institucija, ali i koordinacija državnih organa i institucija BiH. Predsjednik Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Narodne skupštine Republike Srbije je saopštio da Srbija realizuje brojne aktivnosti u cilju zaštite i promocije ljudskih prava, ali, prvenstveno, vodi računa o interesu svih njenih građana. Srbija je ratifikovala skoro sve međunarodne sporazume i ugovore za zaštitu ljudskih prava i izrazila spremnost da u narednom periodu radi na neophodnom poboljšanju pojedinih odredbi određenih zakona. Cijelo drugo poglavlje Ustava Republike Srbije je posvećeno ljudskim i manjinskim pravima, ali u praksi, pitanja manjinskih prava uglavnom se sagledavaju kao pitanja pripadnika RAE i LGBT populacije. Ocijenio je da su u Srbiji najugroženija grupa nezaposleni, a podsjetio da je pravo na rad osnovno ljudsko pravo. Saopštio je podatak da je prema popisu stanovništva iz 2011. godine u Srbiji bilo 160 000 pripadnika RAE populacije, a prema prethodnom popisu 108 000, što govori u prilog tezi da je stvoren ambijent da ljudi mogu slobodno da se izjašnjavaju onako kako osjećaju. Sa predstavnicima LGBT populacije održali su seriju razgovora i Odbor kojim predsjedava je jednoglasno podržao održavanje Parade ponosa, ali je kasnije od nadležnih organa ocijenjeno da tada nije bilo bezbjedno njeno održavanje. Saopštio je da je Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina pokazao spremnost da podrži Predlog deklaracije protiv homofobije i govora mržnje.

Jelko Kacin je ocijenio da su Romi ipak najugroženija manjinska grupa i podsjetio da u Srbiji još nije ustanovljena Bošnjačka nacionalna zajednica, što je ocijenio neprihvatljivim i saopštio da će to biti sadržano i u narednom izvještaju o napretku.

Predstavnicu Kosova, odnosno srpske zajednice sa Kosova, je saopštila da je Parlament Kosova usvojio niz zakona kojima se garantuju ljudska prava, ali je njihova implementacija loša. Istakla je da se pripadnici srpske zajednice suočavaju sa brojnim problemima, navodeći da se ne poštuje srpski jezik kao drugi službeni jezik, a da se mali broj ljudi žali na diskriminaciju, jer nemaju povjerenje u državne institucije. Takođe, navela je da se Srbi dijele na Srbe sjeverno od Ibra i južno od Ibra, gdje je situacija veoma loša i da nije obezbijeđen povratak raseljenih i interno raseljenih lica. Saopštila je da nema visokoškolskih ustanova za pripadnike srpskog naroda, institucija kulture, a da ne postoji ni nacionalni kanal na srpskom jeziku iako je to utvrđeno Planom Marti Artisarija. Od 1999. godine ima pomaka u poboljšanju prava građana, ali to i dalje nije dovoljno.

Kacin je saopštio da nije dobro što se Srbi na Kosovu dijele, ali je prokomentarisao da stanje nije baš takvo kakvim ga je predstavila predstavnicu srpske manjine na Kosovu. Istakao je da više godina nije bilo komunikacije između Beograda i Prištine što je prouzrokovalo brojne probleme, pa čak i raspad Jugoslavije, jer zbog pitanja da li Kosovo može biti republika unutar SFR Jugoslavije i odgovora da ne može biti, uslijedio je rat i raspad SFR Jugoslavije.

Jedna od predstavnica delegacije Kosova je saopštila da se svi službeni dokumenti na Kosovu objavljuju na albanskom i srpskom jeziku, a sa problemima u oblasti ljudskih prava suočavaju se ne samo pripadnici srpskog, već i albanskog naroda. Ovo mišljenje je podržala Ulrike Lunacek, navodeći da postoje poboljšanja u životu srpskog naroda na Kosovu, jer je u Prizrenu obnovljena pravoslavna crkva, saobraćajni znaci su na albanskom, srpskom i turskom, a složila se sa preporukom da izrada zakona, kontrola rada Vlade i implementacija zakona treba da budu prioritet i u narednom periodu.

Cvetko Stantić, član Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora, je saopštio da je saradnja državnih institucija sa civilnim sektorom u cilju postizanja zajedničkih ciljeva u poboljšanju ljudskih prava veoma važna i da doprinosi povećanju efikasnosti u radu institucija. Ocijenio je da je seminar dobra prilika za razmjenu iskustava i praksi kako među poslanicima zemalja Zapadnog Balkana, tako i sa poslanicima Evropskog parlamenta. Predstavio je i

određene konkretne aktivnosti Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora, navodeći da oni daju mišljenja Evropskom parlamentu, Evropskoj komisiji i Evropskom vijeću i istakao da je Evropski ekonomski i socijalni odbor jedina evropska institucija koja nije sastavljena od političara, već od stručnjaka iz civilnog sektora. Istakao je da Evropski ekonomski i socijalni odbor podržava širok pristup ljudskim pravima i slobodama i poziva da se veći značaj da ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Sa nevladinim organizacijama saraduju putem javnih rasprava, sastanaka i niza evropskih platformi. Ocijenio je da se u većini zemalja civilni sektor ne doživljava kao partner državnim institucijama, već kao oponent, ali i da ima pozitivnih primjera i naveo Inicijativu REKOM. Organizacije civilnog društva sve više postaju pokretačka snaga i uvjerenja je da ne može postojati održiva demokratija bez saradnje državnih institucija sa civilnim društvom. Uloga Evropskog ekonomskog i socijalnog odbora je bitna i u pružanju podrške daljem osnivanju organizacija civilnog društva, kao i saradnji sa lokalnim NVO i pružanju smjernica institucijama EU i organizacijama civilnog društva. Djeluju bilateralno i regionalno, a uspostavili su konsultativni komitet sa Hrvatskom, Makedonijom i počeli saradnju sa Crnom Gorom putem kojih žele da stvore instrumente za rješavanje problema sa kojima se suočavaju građani. Svake druge godine organizuje se regionalni forum civilnog društva koji okuplja učesnike iz svih zemalja Zapadnog Balkana, a razmatraju se različita pitanja iz oblasti ljudskih prava. Najavio je održavanje sledećeg foruma 26. i 27. novembra 2012. godine u Zagrebu na temu: "Sloboda medija i izražavanja".

Predstavnica delegacije Albanije je istakla da organizacije civilnog društva imaju veoma važnu ulogu u svakoj državi, ocjenjujući važnom njihovu ulogu u poboljšanju zakonodavstva, kao i u pružanju socijalnih usluga za najugroženije kategorije stanovništva. Napomenula je da je Parlament Albanije veoma otvoren za saradnju sa civilnim društvom i da se organizuju javne rasprave na kojima mogu učestvovati predstavnici civilnog društva. Značajna je podrška raznih međunarodnih organizacija i institucija državnim organima Albanije, ali godinama je ta podrška manja, pogotovo u finansijskom dijelu, pa se centralne i lokalne vlasti suočavaju sa brojnim problemima.

Predstavnik Bosne i Hercegovine je saopštio da je veliki broj nevladinih organizacija u BiH, a da je na međunarodni Dan demokratije održana Konferencija na temu: „Dan otvorenih vrata“, na kojoj je, između ostalog, data preporuka da se uspostavi baza podataka organizacija civilnog društva relevantnih za određene oblasti djelovanja. Navodeći da je član Zajedničke komisije za ljudska prava i da je Komisiji već stiglo desetine žalbi otpuštenih radnika koji su građani BiH, a radili su u Hrvatskoj, zamolila je predstavnicu Hrvatskog sabora i nadležne državne organe Hrvatske da im pomognu u rješavanju ovog problema. Takođe je podsjetila da je Sud u Strazburu donio presudu za Ljubljansku banku, da Republika Hrvatska isplati deviznu štednju za Ljubljansku banku.

Kacin je podsjetio da je Hrvatska potpisala dokument da je pitanje štediša multilateralno, a ne bilateralno pitanje, kao i da presuda nije pravosnažna.

Član Odbora za ljudska prava i prava manjina u Hrvatskom saboru, govoreći o saradnji sa civilnim sektorom, saopštila je da u radu radnih tijela učestvuju predstavnici različitih udruženja i da imaju pravo da predlažu amandmane, ali nemaju pravo glasa. Shodno Zakonu, u Hrvatskoj najmanje tri lica mogu osnovati nevladinu organizaciju, tako da je ogroman broj nevladinih organizacija, od kojih mnoge postoje samo na papiru, zbog čega će se morati pristupiti izmjenama Zakona. Da bi NVO dobila sredstva, neophodno je da izradi veoma kvalitetan projekat. Koliko Hrvatska daje važnosti nevladinim organizacijama, najbolje govori podatak da su u Budžetu Republike Hrvatske za 2012. godinu sve budžetske stavke smanjene u odnosu na prethodnu godinu, a da je stavka za funkcionisanje nevladinih organizacija bila povećana.

Jelko Kacin je saopštio da smo svi mi u istoj nevolji, i države članice Evropske unije, i države van Evropske unije, da je problem nerazvijenog društva, problem svih građana, pa je u

cilju razvoja društva i dostizanja demokratskih standarda važna saradnja svih subjekata u jednoj državi, kao i saradnja među državama i sa različitim organizacijama.

Prvi radni dan je, shodno agendi, završen u 18 sati.

Drugi radni dan Seminara otvorila je potpredsjedavajuća Odbora za prava žena i rodnu ravnopravnost Evropskog parlamenta, Livia Jaroka. Putem video linka učesnicima seminara se obratila Mariya Gabriel, zadužena za izradu mišljenja o pravima žena i rodnoj ravnopravnosti u godišnjem Izvještaju o ljudskim pravima i demokratiji za 2011. godinu, koja je učesnike upoznala sa stanjem u oblasti rodne ravnopravnosti u Evropskoj uniji. O položaju žena i djece u zemljama Zapadnog Balkana, sa posebnim osvrtom na prava žena i djece iz RAE populacije i ruralnih područja i zaštitu od nasilja u porodici govorile su Kinga Gal, potpredsjedavajuća Odbora za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove, član Pododbora za ljudska prava i Marije Cornelissen, izvjestilac za prava žena u zemljama Zapadnog Balkana, član Odbora za prava žena i rodnu ravnopravnost.

Navodeći da je primijetan porast maloljetničkog nasilja, kao i nasilja nad djecom, Kinga Gal je saopštila da su Evropska unija i UNICEF izdvojili 1, 6 miliona eura pomoći civilnim organizacijama koje se bave ovom problematikom. Kada je riječ o zemljama Zapadnog Balkana istakla je da je veoma važno usvajanje novih znanja o ovoj problematici, razmjena iskustava i saradnja u cilju rješavanja problema. Evropska unija na različite načine pruža pomoć kako zemljama članicama, tako i nečlanicama u rješavanju problema sa kojima se suočavaju žene i djeca. Veoma važnim smatra obezbjeđivanje adekvatnih uslova života za sve građane, kao i da obrazovanje bude dostupno svima, pri čemu akcenat treba da bude na obezbjeđivanju uslova za obrazovanje na maternjem jeziku, s tim treba učiti i strane jezike. S obzirom da je veliki je broj djece koja napuštaju školovanje, neophodno je da zemlje preduzimaju napore na sprječavanju tih trendova, a Evropska unija u tome pomaže i putem različitih programa podržava formalno i neformalno obrazovanje i mobilnost učenika i studenata. Gal je istakla da je Evropska komisija identifikovala prava djece kao jedan od ključnih prioriteta u svom djelovanju i zahtijeva se od svih zemalja da preduzmu niz aktivnosti i mjera radi poboljšanja položaja djece, pa u smislu postizanja tog cilja, podržava se saradnja među svim subjektima koji se na određeni način bave djecom, kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou.

Marija Cornelissen, izvjestilac za prava žena u zemljama Zapadnog Balkana, član Odbora za prava žena i rodnu ravnopravnost je istakla da je obezbjeđivanje adekvatnog sprovođenja zakona kojima su regulisana prava žena jedan je od najvećih izazova u zemljama Zapadnog Balkana. Veoma je važno da svi budu upoznati sa njihovim pravima, da lica kojima su prava povrijeđena mogu da se obrate nadležnim organima i da naiđu na adekvatan tretman u policiji, sudstvu i tužilaštvu. Često se žene suočavaju ne samo sa nasiljem u porodici, već na radnom mjestu, pa je neophodno ojačati rad inspeksijskih službi, jer po ocjeni izvjestioca za prava žena u Zapadnom Balkanu, aktivnosti inspekcije rada u zemljama Zapadnog Balkana su dosta slabe. Podsjetila je na nedavno održanu radionicu u Sarajevu na temu: "Prava žena u zemljama Zapadnog Balkana", koja je organizovana radi prikupljanja informacija o pravima žena i ravnopravnosti polova u jugoistočnoj Evropi. Zaključila je da je mnogo toga urađeno na poboljšanju prava žena, ali da je i u narednom periodu neophodno raditi na implementaciji zakona i sprovođenju mjera u cilju poboljšanja njihovog opšteg položaja u društvu. Saopštila je da će joj prikupljene informacije poslužiti kao osnov za izvještaj Evropskom parlamentu i zamolila da joj se blagovremeno dostave najnoviji podaci i informacije koji bi mogli uticati na sadržinu izvještaja.

U diskusiji su predstavnici parlamenata zemalja Zapadnog Balkana saopštili šta je urađeno u njihovim zemljama u oblasti prava žena i djece i razmijenili iskustva o ovoj temi.

Predstavница Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine je saopštila da je u njihovoj zemlji mnogo urađeno na poboljšanje položaja žena, ali da je njihov državni sistem dosta kompleksan, jer postoji lokalni, entitetski, kantonalni i federalni nivo vlasti, što dodatno otežava sprovođenje određenih mjera kojima se želi poboljšati zastupljenost žena na svim nivoima odlučivanja i njihovo učešće u političkom životu. Takođe, navela je da će biti neophodno mijenjati izborni zakon radi usklađivanja sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i obezbjeđivanja adekvatnog učešća žena u političkom životu i zastupljenosti u parlamentu. Amandmanima na izborni zakon želi se uvesti nova kvota, shodno kojoj će 40% žena biti na izbornim listama, a 30% njihova zastupljenost u parlamentu.

Predstavница Albanije je saopštila da su usvojili ključne zakone kojima se garantuju prava žena i djece, ali da je neophodno preduzeti aktivnosti na promociji ženskih prava, upoznavanju žena i djece sa njihovim pravima, a najvažnijim smatra sprovođenje usvojenih zakona. U Parlamentu Albanije zastupljenost žena je 16%, a žene su manje zaposlene i zastupljene na mjestima odlučivanja, uprkos tome što su, po statističkim podacima, obrazovanije od muškaraca. Zastupljenost žena u javnim službama je 60%, ali one rade na manje plaćenim i manje odgovornim radnim mjestima. Žene uglavnom rade u obrazovnim, zdravstvenim i socijalnim službama. Kako bi se poboljšao položaj žena, neophodno je sprovesti proaktivnu politiku, podsticati njihovo obrazovanje i zapošljavanje, obezbijediti neophodna finansijska sredstva za realizaciju ovih aktivnosti i ojačati saradnju civilnog društva sa državnim institucijama.

Predstavница Bosne i Hercegovine navodeći da je poštovanje prava djeteta veoma važno, da su prava djeteta garantovana brojnim međunarodnim dokumentima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, saopštila je da je Akcionim planom za jačanje položaja djece u BiH predviđeno uključivanje svih subjekata u njegovu realizaciju kako bi se obezbijedio veći stepen poštovanja prava djeteta. Usvojen je niz strategija, kao što su Nacionalna strategija o obrazovanju, o prevenciji korišćenja droga, o prevenciji omladinske delinkvencije, o zaštiti djece od nasilja u porodici i suzbijanju vršnjačkog nasilja, a njima se nastoji poboljšati opšti položaj djece u društvu.

Predstavница Narodne skupštine Republike Srbije je saopštila da je Srbija jedna od prvih zemalja koja je ratifikovala Rezoluciju Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325. Svjesni su da je rodna ravnopravnost dobra za sve, a nadaju se da će se kvote o zastupljenosti žena na državnom, primjenjivati i na lokalnom nivou.

Predstavница Kosova je saopštila da su usvojili zakone kojima se obezbjeđuju adekvatna prava ženama, usvojene su kvote o zastupljenosti žena u parlamentu po kojima zastupljenost žena u parlamentu treba da bude 30%. Statistički, 2007. godine bilo je 36 žena u Parlamentu, a 2010. ih je bilo 40. Zakon o rodnoj ravnopravnosti je usklađen sa evropskim standardima, ali problem je nije obezbijeđena dosledna primjena ovog zakona. Zaposlenost žena na lokalnom nivou je manja od 40%, dok su u organima centralne vlasti na nekim važnim državnim funkcijama baš žene, pa je kao primjer navela da je predsjednica države žena, dvije su ministarke, jedna zamjenica premijera, jedna zamjenica ministra, a određeni ih je broj u kabinetu predsjednika Skupštine. Usvojili su Konvenciju o pravima djeteta, najmanje je 15 zakona kojima su regulisana određena prava djeteta, usvojen je Kodeks o pravima djeteta, a Skupština je organizovala vanredno zasjedanje na kojem je vođena rasprava o pravima djeteta i usvojeni su određeni zaključci i preporuke u cilju poboljšanja položaja djeteta. Podsjetila je da su 3. oktobra 2012. godine u saradnji sa UNICEF-om organizovali dvodnevnu konferenciju o zaštiti prava djece, što govori da u kontinuitetu realizuju aktivnosti na promociji i zaštiti prava djece.

Predstavница Parlamenta Makedonije je saopštila da se u Makedoniji velika pažnja poklanja pitanjima rodne ravnopravnosti. Postoji veoma jak NVO sektor, makedonski ženski lobi, kao široka mreža žena iz različitih političkih partija i profesija, funkcionise od 2000. godine, razvijena je međunarodna saradnja sa drugim ženskim organizacijama, a Vlada je posvećena

ispunjavanju Kopenhaškim kriterijama. Usvojili su ključne zakone i strategije kojima se garantuje rodna ravnopravnost, nacionalni institucije koje se bave pitanjima rodne ravnopravnosti su uspostavljene, uključujući i Odbor za jednaka prava žena i muškaraca, a na nivou opština postoje koordinatori zaduženi za pitanja rodne ravnopravnosti. Pored toga postoji ženski parlamentarni klub, Komisija za zaštitu od diskriminacije, Ombudsman, nacionalna tijela za sprječavanje nasilja u porodici, makedonski ženski lobi i brojne organizacije civilnog društva koje se bave pitanjima rode ravnopravnosti. U Parlamentu je 32,5% žena, po čemu je Makedonija na 24. mjestu u svijetu, što je iznad evropskog prosjeka, a trenutno nema žena na funkciji predsjednika opštine. Žene su zastupljene i na visokim pozicijama u administraciji, pa je 42, 8% državnih sekretara, a 45,7% menadžera. Uspostavljen je sistem za borbu protiv nasilja u porodici, uz podršku UNDP-a, Holandije i Španije, što je podrazumijevalo niz aktivnosti, kao što su: osnivanje skloništa za žrtve nasilja, savjetovališta za djecu i roditelje, organizovanje obuka za policiju i zaposlene u pravosuđu o postupanju u slučajevima nasilja u porodici, podizanje stepena svijesti javnosti, uvođenje posebnih mjera za zapošljavanje žrtava porodičnog nasilja, obavezno srednje obrazovanje, uz obezbjeđivanje besplatnih udžbenika, što je rezultiralo povećanjem stepena obrazovanosti žena za 6% u zadnjih pet godina, obezbjeđivanje početnog kapitala za žene preduzetnike i žene iz ruralnih područja, pregledi radi ranog otkrivanja raka grlića materice i dojke, uspostavljanje sistema za borbu protiv trafikinga, obezbjeđivanje većeg stepena obrazovanja žena pripadnica RAE populacije i tzv. rodno budžetiranje radi obezbjeđivanja implementacije usvojenih strategija. Istakla je, da se uprkos svemu ostvarenom, suočavaju i sa brojnim problemima, prvenstveno sa visokom stopom nezaposlenosti, a samo 35,3 % zaposlenih su žene, pa je Vlada odlučila da preduzme posebne mjere u cilju poboljšanja stanja ranjivih grupa, među kojima su žene, žrtve porodičnog nasilja, žene iz ruralnih krajeva, pripadnice RAE populacije i žene sa invaliditetom. U ekonomskoj sferi, 29% žena su menadžeri preduzeća, a u upravnim odborima ih je 15%. Takođe, neophodno je usvojiti set mjera kojima će se uspostaviti ravnoteža u učešću žena u javnom i privatnom sektoru. Predstavnica Parlamenta Makedonije je zaključila da je Makedonija posvećena rješavanju postojećih problema i svih kriterijuma neophodnih za članstvo u EU, a da se u ovom periodu prvenstveno moraju skoncentrisati na ekonomsko osnaživanje žena.

Predstavnica Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine je saopštila da Ustav BiH u članu 2 stav 4 sadrži odredbu o zabrani diskriminacije i jednakim pravima žena i muškaraca, a da su usvojili i Zakon o rodnoj ravnopravnosti, kao i Akcioni plan za rodnu ravnopravnost za period od 2012-2017 i da planiraju izmjenu izbornog zakona radi njegovog usklađivanja sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti. Postoji i Akcioni plan za sprovođenje Rezolucije SB 1325. U Bosni i Hercegovini je osnovano devet sigurnih kuća u kojima utočište može naći 2500 osoba. Parlamentarna skupština BiH je usvojila Rezoluciju o borbi protiv nasilja nad ženama. Saradnja sa nevladinim sektorom je dobra i zajednički realizuju projekat "16 dana aktivizma", od 25. novembra do 16. decembra, kojim se želi promovisati zabrana nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Veoma važnim je ocijenila upoznavanje žena sa njihovim pravima, te prevenciju svih oblika nasilja.

O pripremama za članstvo u EU i neophodnim aktivnostima zemalja kandidata i pretkandidata u oblasti ljudskih prava govorio je Joost Korte, zamjenik generalnog direktora za politiku proširenja iz Evropske komisije koji se osvrnuo na opšte ocjene o stanju ljudskih prava u zemljama Zapadnog Balkana sadržane u izvještajima o napretku za 2012. godinu. Istakao je da je u svim zemljama vidan napredak, da se preduzimaju određene mjere u cilju poboljšanja ljudskih prava, ali da treba još mnogo raditi, prvenstveno u dijelu koji se tiče implementacije zakona i antidiskriminacione politike. Korte je naglasio da je zaštita i promovisanje ljudskih prava preduslov za članstvo u Evropskoj uniji i da članstvo nije moguće ukoliko država nema stabilne institucije i razvijenu demokratiju. U država članicama se prati stanje ljudskih prava, a od država koje žele postati članice takođe se očekuje poštovanje sistema vladavine prava i demokratije. Od država kandidata za članstvo ne očekuje sa samo usklađivanje zakonodavstva

sa evropskim zakonodavstvom, već sprovođenje svih zakona u praksi. Takođe se osvrnuo i na novi pristup u pregovorima s Evropskom unijom i najzahtjevnija poglavlja 23 i 24 koja predstavljaju jezgro evropske pravne tekovine. Podsjetio je da je Crna Gore počela pregovore tim poglavljima, da su završeni eksplanatorni i bilateralni skrining, a da se uskoro očekuje izvještaj. Korte je saopštio da je važno da države u procesu pristupanja iskoriste na pravi način pomoć Evropske unije. Istako je da se Evropska unija iz dana u dan mijenja pa se mijenjaju i zahtjevi koji se upućuju zemljama koje žele postati članice Unije. U oblasti ljudskih prava u svim zemljama Zapadnog Balkana posebnu pažnju treba posvetiti slobodi govora i medijskim slobodama, zabrani diskriminacije LGBT populacije i jačanju kapaciteta institucije Ombudsmana.

Predstavnik Narodne skupštine Republike Srbije je saopštio da su njihovi Zakon o rodnoj ravnopravnosti i Zakon o izboru narodnih poslanika usklađeni, a nakon izbora održanih u maju 2012. od 250 poslanika u Skupštini, 84 su žene. Od 16 ministara, pet je žena, od 16 članova Odbora za ljudska prava i prava manjina, deset je žena. U Srbiji je 13 skloništa za žrtve nasilja i neophodna je bolja koordinacija među nadležnim organima u cilju smanjenja stope nasilja u porodici. Od Ministarstva unutrašnjih poslova se očekuje da pripremi protokol o postupanju u slučajevima nasilja u porodici, a očekuju se izmjene Krivičnog zakonika kako bi se uveo zločin iz mržnje. Istakao je da je Srbija jedna od rijetkih zemalja čija Skupština ima poseban Odbor za prava djeteta, na čijem je čelu predsjednik Skupštine. Planirana je izrada strategije za borbu protiv prosjačenja djece, a zahtijevaće i usklađivanje Krivičnog zakonika sa Konvencijom o zaštiti djece od seksualnog nasilja. I predstavnici drugih zemalja su ukratko saopštili o aktivnostima koje preduzimaju na planu zaštite prava žena i djece.

Predstavnica Hrvatskog sabora je predstavila napore Hrvatske u cilju jačanja ljudskih prava. Saopštila je da je Hrvatska učinila velike napore kako bi svoju normativu uskladila sa zakonodavstvom Evropske unije i uspostavila sistem u kojem su svi normativni akti u oblasti ljudskih prava usklađeni sa evropskim zakonodavstvom. U oblasti ljudskih prava i dalje ostaje izazov koji se odnosi na obezbjeđivanje efektivne implementacije pravnih propisa, kao i jačanje administrativnih i finansijskih kapaciteta. Sve grane vlasti, sa svog aspekta djelovanja, daju doprinos promociji i zaštiti ljudskih prava. Nezavisne institucije (Ombudsman i specijalizovani ombudsmeni za prava djeteta, rodnu ravnopravnost i osobe sa invaliditetom) su veoma važni u sistemu zaštite ljudskih prava, kao i organizacije civilnog društva koje pružaju značajnu podršku Vladi Republike Hrvatske. Hrvatski sabor kao najveće zakonodavno tijelo je poboljšao pravni okvir kojim se regulišu ljudska prava i sada prati implementaciju propisa u oblasti ljudskih prava, prvenstveno putem rada Odbora za ljudska prava i nacionalne manjine, ali i preko Odbora za rodnu ravnopravnost, Odbora za porodicu, mlade i sport i svih drugih radnih tijela. Odbor za ljudska prava i nacionalne manjine veliku pažnju poklanja praćenju implementacije preporuka relevantnih institucija kao što su Komitet UN za ljudska prava, a u prethodnom periodu Odbor je direktno bio uključen u pripremu nacionalnog izvještaja koji se podnosi u skladu sa opštom procedurom periodičnog izvještavanja Komitetu UN za ljudska prava. Uloga Odbora za ljudska prava i nacionalne manjine je posebno bitna bila prilikom usvajanja zakona, a sada je njegova uloga u nadzoru nad primjenom usvojenih zakona, nacionalnih programa i akcionih planova. U Odboru, osim toga što su zastupljeni predstavnici vlasti i opzicije, zastupljeni su i predstavnici nacionalnih manjina koje su zastupljene u Parlamentu, pa je u trenutnom sazivu, u Odboru: Italijan, Mađar, Čeh, Srbin, Bosanac i predstavnik Roma. Svi predstavnici nacionalnih manjina u hrvatskom parlamentu (njih 8) su takođe i članovi Savjeta za nacionalne manjine kao posebnog i nezavisnog tijela. U Ustavu Hrvatske nabrojano su 22 nacionalne manjine. Nacionalne manjine imaju veoma dobru saradnju sa državama porijekla, što je od posebne važnosti i za Hrvatsku. Putem godišnjih izvještaja, Hrvatski sabor i njegova radna tijela se upoznaju sa radom Vlade i pojedinih agencija u oblasti ljudskih prava. Vlada je obavezna da podnosi godišnji izvještaj o primjeni Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, izvještaj o primjeni Nacionalnog programa za Rome i Akcionog plana "Dekada inkluzije Roma 2005-2015". Odbor učestvuje u

diskusiji o brojnim predlozima zakona koja se direktno ili indirektno odnose na ljudska prava i prava manjina. Kada se raspravlja o pitanjima koja su u njihovoj nadležnosti, sjednicama Odbora prisustvuju predstavnici Vlade i drugih nadležnih organa, a redovno na sjednicama Odbora učestvuju Ombudsman, Ombudsman za prava djeteta, Ombudsman za rodnu ravnopravnost i Ombudsman za osobe sa invaliditetom. Predstavnici različitih nevladinih organizacija i vjerskih zajednica takođe učestvuju na sjednicama Odbora, bez prava odlučivanja. Odbor zajedno sa predstavnicima NVO sektora često organizuje tematske sjednice o pitanjima od javnog interesa. Ombudsmani su obavezni da podnose godišnje izvještaje parlamentu, dok pučki ombudsman pored godišnjeg podnosi izvještaj o slučajevima diskriminacije. Pučki ombudsman, shodno ustavnim odredbama, je nezavisan i predstavlja nacionalni institut za zaštitu ljudskih prava, centralno tijelo za borbu protiv diskriminacije, kao i nacionalni mehanizam za prevenciju torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni i postupaka. Ombudsman je član Evropske mreže tijela za sprječavanje diskriminacije. Sve institucije Hrvatske, shodno svojim nadležnostima, doprinose poboljšanju ljudskih prava i sloboda, ocijenila je predstavnica Hrvatskog sabora.

Na samom kraju Seminara je zaključeno da parlament treba da ima veoma važnu ulogu u zaštiti ljudskih prava i sloboda, a da akcenat ne treba da bude samo na donošenju zakona, jer, po ocjeni evropskih zvaničnika, uglavnom sve zemlje imaju dobru normativu, a dalje napore treba usmjeriti na implementaciju usvojenih zakona, s tim što akcenat treba da bude na jačanju kontrolne i nadzorne uloge parlamenta. U postizanju svih ciljeva i dostizanju visokih standarda u oblasti ljudskih prava, demokratije i vladavine prava neophodna je saradnja svih institucija u državi, kao i saradnja sa civilnim sektorom.

Svi učesnici Seminara su bili jedinstveni u ocjeni da je razmjena iskustava sa poslanicima Evropskog parlamenta, kao i međusobna saradnja parlamenata zemalja Zapadnog Balkana veoma važna na putu ka Evropskoj uniji.

SEKRETAR ODBORA
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković